

מִי רֵם מִי רֵם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

תשרי תשע"ג

גליון 202

מהלכות עשיית סוכה, ישליכה בסוכה, ד' מינים מהלכות זוה"מ ויו"ט, הושלענא רבה ושלמוזת תורה

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דילר שליט"א - רב ביהכ"נ "דברי שיר" ב"ב

התחיל להניח את הסכך מאמצע הסוכה

◀ אם יש דפנות לסוכה והתחיל להניח את סכך באמצע הסוכה הגם שאותו מקום הוא רחוק מהדופן יותר מג' טפחים, אין זה נחשב כאילו עשה סכך בלי דופן כיון שזו הדרך כשעושים הסכך, ונחשב שיש דפנות קודם לסכך (הגרש"ז אויערבך זצ"ל).

קשירת דפנות הסוכה למעקה

◀ מותר לקשור הסוכה לצנורות של ברזל או למעקה של ברזל באופן שעומד נגד רוח מצויה גם בלי זה, וזה עשוי רק לחזק בעלמא וכמסייע שלא יפלו, ואין זה נחשב כמעמידו על דבר המקבל טומאה ("ארחות רבינו" ח"ב עמ' רט"ז בשם ה"חזון איש" זצ"ל).

סכך קודם לדפנות

◀ **שאלה:** היתה מחיצה בגובה חמישה טפחים בכל צד בשעה שהניחו את הסכך, האם הסוכה כשרה?

תשובה: איתא ברמ"א (סו"ס תרל"ה) שאם נתן סכך קודם לדפנות פסול, ואם יש טפח סמוך לסכך מותר לסכך קודם שיש דפנות כשרות, ע"י שם.

וכל זה אם הוא סמוך לסכך, אבל אם הדפנות אינם סמוכים לסכך אלא למטה צריך שיהיו דפנות גבוהות עשרה טפחים לפני שנותנים הסכך ("ארחות רבינו" ח"ב עמ' ר"כ).

הגבהת הסכך להכשיר הסוכה

◀ **שאלה:** איך צריך להגביה את הסכך כדי להפקיע הפסול "תעשה ולא מן העשוי"?

תשובה: סכך שיש בו פסול משום "תעשה ולא מן העשוי", כתב המשנ"ב (ס' תרכ"ו ס"ק י"ח) שצריך להגביה כל ענף לבדו ויחזור ויניחנו לשם צל ושוב יגביה ענף חברו ויניחנו וכן כולם, עכ"ל. אמנם אין כוונתו שצריך להגביה אחד ולא שתיים דבדאי יכול להגביה כמה ביחד, רק כוונתו שישגביהם לגמרי בבת אחת, ולא שיגביה קצה אחד של העץ מצד אחד ואח"כ יגביה את הצד השני (וכמו שמצינו בקנין הגבהה שחייב להרים כל החפץ בבי"א) ("ארחות רבינו" ח"ב עמ' רי"ד בשם הסטייפלער זצ"ל).

שיבה בסוכה תחת הגגון

◀ **שאלה:** כשיורד גשם וצריך לסגור את הסוכה למעלה ע"י הגגון, האם יש ענין להמשיך לשבת בסוכה תחת הגגון או שזה כמו ישיבה בתוך הבית ואין בו מצוה כלל?

תשובה: סוכה שכיסו אותה עם גגון פסולה מעיקר הדין, אבל לשיטת רבינו תם (סוכה י') הסוכה עדיין כשרה דמה דפסלינן "פרס עליה סדין מפני חממה", הינו דוקא כשהחמה מייבשת את הסכך ונעשית הסוכה פסולה משום חמתה מרובה מצילה, וכן "תחתיה מפני הנשר" היינו שאלמלא הסדין הזה היה נושר ונעשה חמתה מרובה, והסדין מונען מליפול, נמצא דוקא בשני אופנים הנ"ל שהסדין גורם להכשר הסוכה, הוא פסול, אבל באופן שבלי הסדין עדיין הסוכה נשארת צלתה מרובה מחמתה כשר.

ולכן הרבה נוהגים כשיורד גשם ומוכרחים לסגור את הסוכה ע"י גגון וכדו' עדיין שארם בפנים כדי לצאת מצות סוכה עכ"פ לדעת רבינו תם. וכן נהג הגר"ר יששכר מאיר זצ"ל מנתיבות וכן נוהגים הרבה בחו"ל (ואע"פ שלולא הגגון, הסוכה היתה רטובה ומלוכלכת מהגשם זה רק דבר צדדי ולא תיקון בעצם כשרות הסוכה).

נרדם בבית הכנסת

◀ **שאלה:** מצוי בליל יו"ט של סוכות בין מנחה למערב שיש מתפללים שנרדמים בבית הכנסת (כל היום היו טרודים במצוות סוכה דו' מינים, והכנות ליו"ט וכו') האם צריך להקיצם?

יסוד השאלה הוא שהרי כתב המשנ"ב (ס' תרל"ט ס"ק מ"ג) שאם ירדו גשמים ונכנס לביתו והפסיק הגשם אין צריך להקיצו, ע"י שם, משמע שבעלמא (שלא הלך בהיתר מהסוכה ולא עשה טרחא מיוחדת ללכת לישון) חייב להקיצו.

תשובה: יש סוברים שאין צריך להקיצו מי שנרדם מחוץ לסוכה דנחשב מצטער ("ביכורי יעקב" ס' תרל"ט, ובפרט שיש סוברים שמי שישן אינו בר חיובא, ע"י "ספר הסוכה השלם" בשם הגרש"ז אויערבך זצ"ל),

ויש סוברים שראוי להקיצם ("בן איש חי" פ' האזינו).

נוי סוכה

◀ **שאלה:** כשיש עציצים של פרחים בתוך הסוכה כדי לקשט אותה, או תמונה יפה המונחת על השולחן, האם יש להם דין נוי סוכה שנעשים מוקצה?

תשובה: דוקא נוי סוכה המחובר לדפנות או תלוי על הסכך נעשה מוקצה, אבל אם רק מונח שם על הרצפה או על השולחן וכו' לא נעשה מוקצה (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

העברת קישוט ממקום למקום

◀ **שאלה:** קישוט התלוי על הסכך, האם מותר להעבירו ולתלות אותו על הדפנות?

תשובה: מותר להעביר נוי סוכה מן הסכך לדפנות אע"פ שעיקר הסוכה הוא הסכך ולא הדפנות (שהרי כל דבר כשר לדופן), מ"מ אין בזה מעלין בקודש ולא מורידין, ולא נעשה מיועד לקשט הסכך בלבד, דהכל נחשב מקום אחד לענין קישוט (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

המתבייש לאכול בסוכה

◀ **שאלה:** בעל תשובה שבני משפחתו לועגים לו שיושב וישן בסוכה, האם חייב לשבת בסוכה?

תשובה: אין זה נחשב "מצטער" לפטור עצמו משיבה בסוכה שדוקא הפרעה גופנית נחשבת "מצטער", אך לא עגמת נפש וצריך להתחזק ולא להיכנע ללעגם, אלא אדרבה הוא ילעג עליהם ויאמר שהאמת עמו והוא זה שעושה את רצון הבורא, וכמו שכתב רבינו יונה ב"ייסוד התשובה" שאם מבזים אותו על קיום המצוות לא יניח מפני הבושה אלא לא ישים לבו לאלה המלעיגים עליו. (הגרש"ז אויערבך זצ"ל).

רעש בימי הסוכות

◀ **שאלה:** הרוצה לישון בסוכה אבל יש רעש גדול מבחוץ מעוברים ושבים או מתזמורת של שמחת בית השואבה זה מפריע לשינה, האם מותר להיכנס לתוך הבית לישון?

תשובה: מכיון שיש הפרעה לשינה בסוכה, נחשב כמי שמצטער ופטור מן הסוכה, ויכול לישון בביתו.

(והנה בתפילת שמו"ע של מוסף בראש השנה בברכת זכרונות כתוב: "לפניך נגלו כל תעלומות והמון נסתרות שמבראשית", וכתב בספר "שפתי חיים" להגר"ח פרידלנדר זצ"ל, שיש הבדל בין "סתרי" ל"תעלומות", דסתר היינו שאחרים לא רואים אבל אני רואה, אבל "תעלומות" היינו שאפילו אני לא יודע, וכגון כשעושים שמחות או 'בית השואבה', ומפריע לכל השיכון ויש להתחשב באחרים).

תיקון צורת הלולב

◀ **שאלה:** מי שיש לו לולב עקום כמגול, שכתב בשו"ע (ס' תרמ"ה ט') שהוא פסול, האם מועיל שהוא יישרו בידיים ע"י לחץ או שמא כיון שגדל על העץ כמגול הר"ז גדל כפסול?

תשובה: מסתבר שמועיל תיקון כיון שאין זה פסול בעצם הלולב רק בצורתו (הגר"ש אלישיב זצ"ל). ויש להוסיף לפ"ז שה"ה בלולב שפסול משום שנראה כשניים (הימנק) כמבואר בשו"ע (ס' תרמ"ה ז') אם יעשה עליו לחץ שיהא נראה כעלה אחד כשר.

שיעור נקודה שחורה

◀ **שאלה:** שיעור נקודה שחורה שפוסלת באתרוג היא רק אם נראית לעיניו, (כמבואר במשנ"ב ס"י תרמ"ח ס"ק מ"ו), מה הדין בנקודה קטנטנה שנקודה אחת לא נראית לעין אבל עכשו שיש ב' נקודות כבר רואים את שתייהן, האם זה נחשב נראה לעין שפוסל?

תשובה: מסתבר שמכיון שיש שתי נקודות, ובפועל הן נראות לעין, הר"ז פוסל האתרוג (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

הדס עם ריח

◀ **שאלה:** האם יש הידור לנענע בהדסים שיש בהם ריח?

תשובה: מסתבר שאין זה הידור במצוה כלל, רק העיקר שהוא מין שיש בו ריח (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

נפל פיטם ונתערב באחרים

◀ **שאלה:** אתרוג מהודר שנפל ממנו הפיטם ונתערב באחרים, האם

נתבטל ברוב או לא?

תשובה: האחרונים דנו האם "ביטול ברוב" רק מסלק דין איסור או שמא יכול אפילו לתת דינים על המיעוט. יש סוברים שביטול הוא רק לסלק דיני איסור אבל אינו נותן דינים על חפץ, וא"כ אי"א להכשיר אותו אתרוג ע"י ביטולה (עי' שו"ת "עונג יו"ט" סי' ד').

ויש סוברים ש"ביטול ברוב" גם נותן דינים על המיעוט, ולכן ציצית שטוו שלא לשמה מתבטל בשאר ציצית שטוו לשמה (שו"ת "מש"ב דבר" או"ח סי' ל"ב לבעל הנצי"ב) וה"נ באתרוג יהא בטל (ועי' "שערי יוסף" שער ג' פרק ט"ו באריכות).

ועדיין יש לדון שמא לא מתבטל משום שהוא דבר שבמנין, כיון שמוכרים לפני סוכות כל אתרוג בפני עצמו, ועכ"פ יש בזה עצה למוכר שאם ימכור שנים שנים בודאי יהיה אפשר לכל אחד לצאת מכיון שנטל אחד שהוא בודאי כשר.

עובר לעשייתם

לכתחילה צריך לברך ברכת הלולב לפני שמקיים המצוה בכדי שיהא עובר לעשייתו, ולכן נוהגים להפוך את האתרוג עד לאחר הברכה כמבואר בשו"ע (סי' תרנ"א סעיף ה'). והקשה הב"ח הרי קי"ל בשו"ע (סי' תרנ"א י"ב) שאם נטל בזה אחר זה ג"כ יצא וא"כ אפילו אם באתרוג לא מקיים המצוה עד לאחר הברכה, אבל בשאר ג' מינים יצא מיד, נמצא שהברכה לא הוי עובר לעשייתו. ותירץ הב"ח דכיון דלא יצא עדיין אלא אם כן נטל אח"כ את האתרוג עדיין נחשב עובר לעשייתו. ועוד י"ל שכיון שהופך האתרוג, מגלה דעתו בהדיא שאינו רוצה לצאת כלל עד לאחר הברכה ויעמוד האתרוג בצורתו, ושפיר יש בזה עובר לעשייתו על כל הדי' מינים (הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

אכילה לנשים לפני נטילת לולב

שאלה נשים הנוהגות ליטול לולב כל יום האם חל עליהן איסור אכילה עד שלא קיימו מצות נטילת לולב?
תשובה: הא דאיסור לאכול לפני מצוה (כמבואר בשו"ע ה' לולב סי' תרנ"ב סי"ג ב'), היינו דוקא מצוה חיובית, אבל מצוה שהיא רק לקיום אין איסור לאכול לפני כן, ולכן אפילו שנשים נוהגות לקיים מצות נטילת לולב כל יום זה רק מנהג בעלמא, וגם יכולות לחזור בהן ממנהגן, ולכן מותר להן לאכול לפני שנטולת הדי' מינים (הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

מהלכות יו"ט

ריבוי בשיעורים

מותר לבשל קדירה מלאה אוכל, אף על פי שצריכים רק חתיכה אחת, מכיון שנתנו על האש את הכל ביחד אין כאן טרחה יתרה ומותר ביו"ט להרבות בכמויות (שו"ע סי' תקי"ג סי"א).
לעומת זאת אין היתר של ריבוי בשיעורין בהוצאת הרבה מפתחות במחזיק מפתחות אחד, אם אינו צריך את כולם – אע"פ שזו טרחה אחת, מכיון ששאר המפתחות אינם ראויים לשימוש כלל ("אגרות משה" או"ח ח"ח).

החלפת בלון גז

מי שמכיל (בלון) הגז שלו התרוקן ביום טוב, יכול לסגור את המיכל הריק ולפתוח את ברו המיכל המלא. אבל אם שני המיכלים התרוקנו, אסור להרכיב מיכל אחר במקומם, וכן אסור לפרק את המיכלים הריקים משום שבהבגרה לחיבור או לפירוק יש איסור משום בונה וסותר ביום טוב. (בעל "שבט הלוי" שליט"א).

אותיות על אוכל

אסור לכתוב אותיות כדי לקשט עוגה או מאפה – כמו בשבת, וכן אסור לפורר עוגה או בסקוית שיש עליהן אותיות, כמו בשבת כי כתיבה ומחיקה לא הותרו ביום טוב (עי' "חיי אדם" כלל צ"ב סעיף ג', ומש"ב סי' ת"ק סק"י).

חיתוך ירקות

מותר לחתוך ירקות או פירות דק דק ע"י סכין כמו בחול (מש"ב סי' תקי"ד ס"ק י"ט). ובשבת אסור (שו"ע סי' ש"כ סעיף י"ב).

פתיחת מקרר

דין פתיחת המקרר ביו"ט כמו בשבת (הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

מהלכות חוה"מ

טעות בתפילת חוה"מ

טעה בתפילת חול המועד (במעריב, שחרית או במנחה), והתפלל תפילת יו"ט במקום תפילה של חול, לא יצא ידי חובתו (שו"ת "הלכות קטנות" ח"א סי' ד').

חיוב אכילת פת

שאלה: האם יש חיוב לאכול פת בחוה"מ?

תשובה: כתב המש"ב (סי' תק"ל ס"ק א') חייב לכבד חוה"מ במאכל ובמשתה וכסות נקיה, שלא ינהגו בהם מנהג חול. וכתבו האחרונים, שאף שמוכח (שו"ע סי' קפ"ח ס"ז), שאינו מחוייב לאכול פת דוקא בחוה"מ, והעיקר שאסור להתענות, ומה"ט אם שחכ "יעלה ויבוא" בברכת המזון אינו חוזר ומברך, מ"מ לכתחילה מצוה לקבוע סעודה על הפת בלילה וגם ביום, משום דעיקר אכילה הוא לחם, עכ"ד.

ניקוי כתמים

מותר לנקות כתמים אם יש בו צורך המועד, שאין זה בכלל כיבוס שאסרו חז"ל (סי' "הלכות חוה"מ" בשם הגר"מ פינשטיין זצ"ל, ובעל "שבט הלוי" שליט"א). ויש סוברים שאם הבגד התלכלך לפני החג וידע מזה, והיה יכול לנקותו לפני החג, אסור לנקותו בחג (שש"כ פי' סי', ע"ב).

ברירת כביסה

שאלה: האם מותר לברור סוגי הכביסה בחוה"מ, כדי שיהא מוכן לכבסו מיד במוצאי יו"ט אחרון?
תשובה: מכיון שגם בבגדים יש מלאכת בורר וכמבואר במש"ב (סי' ש"ט ס"ק ט"ו), הרי זה מלאכה דאורייתא שלא לצורך המועד, ואסור.

גיהוץ בגדים

מותר לגהץ בגדים לצורך החג, אבל ליצור קמט חדש, או לגהץ קמט שנתפשט לגמרי ואינו ניכר כלל, אסור (מש"ב סי' תקמ"א ס"ק ט', כ"ף החיים" שם ס"ק א').

בישול לצורך אחרי החג

מותר לעשות מעשה הדיוט בחוה"מ לצורך מצוה ואפילו לצורך אחר החג, אם אין לו זמן לעשותו אחרי החג (שו"ע סי' תקמ"ה, ג', ומש"ב סי' ק"י, ומחצה"ש סי' ק"י, ורמ"א סי' תקמ"ד, א', ומש"ב סי' ק"י). ולכן אם יש לו סעודת מצוה במוצאי יו"ט סמוך לחג, כמו סעודת ברית מילה מותר להכין צרכי הסעודה, שהם מלאכת הדיוט גגון לאפות ולבשל (שו"ת "קניני התורה" ח"ב סי' ס"ז, ושש"כ פי' ס"ז, סמ"ד). ועדיף שיאכל קצת מהתבשילים בחוה"מ או ביו"ט אחרון (עי' בה"ל סימן תקל"ג ד"ה שרי).

טיפול רפואי

כל רפואה מותר בחוה"מ, ואפילו מלאכה גמורה מותר לצורך רפואה, ואפילו לחולה שאין בו סכנה (שו"ע סי' תקל"ב, ב', ומש"ב סי' שם). וכל זה כשיש צער הגוף, אבל מיחושים בעלמא אין לעשות מלאכה גמורה אבל מותר לקחת גלולות וכדורים וכד' ("חיי אדם" כלל ק"י, סעיף י"ז ו"ינשמת אדם" שם).

קריאת התורה בהושענא רבה

שאלה: מי שעי"ף בליל הושענא רבה, האם מותר לו לצאת באמצע קריאת התורה?
תשובה: איתא בשו"ע (סי' קמ"ו א') אסור לצאת ולהניח ספר תורה כשהוא פתוח, אבל בין גברא לגברא מותר, ומפי' המש"ב (סי' א') ועל זה נאמר "ועוזבי ה' וגו'", ואפילו יש עשרה שעדיין שומעין, וגם הוא כבר שמע קריאת התורה בעשרה, אפילו הכי אסור, ע"י שם. אולם כל זה משום שהוא קריאה של חיוב אבל קריאת התורה של הושענא רבה שזה רק רשות, הוי כמו דרשה שמותר לצאת מעיקר הדין אם יש בזה צורך ולא שייך דין זה (הגר"נ קרליץ שליט"א).

שמחת תורה

ריקוד עם ספר תורה

יש שזוהרו מלרקוד עם ספר תורה כי ע"י הקפיצות יכולות האותיות להימחק ולזוז ממקומן ויפסל הספר (ספר "שלמי תודה" עמ' תקק"פ, בשם "חזון איש" זצ"ל).

י"ג מידות בשעת הוצאת ס"ת

שאלה: מה הטעם שלא אומרים י"ג מידות בשעת הוצאת ס"ת בשמחת תורה?
תשובה: י"ג משום שמחה יתירה משאר יו"ט, מפני סיומה של תורה ולכן אין לומר י"ג מידות. י"ג כיון שגם בלילה פותחין הארון, ואז לא שייך לומר י"ג מידות משום "לילה", לא פלוג בין יום ללילה. וי"ג שכל שאר ימים טובים הם ימי דין, פסח על התבואה, שבועות על פירות האילן, סוכות על המים, הושענא רבה גמר דין (עי' מש"ב ריש הלכות ראש השנה) אבל שמיני עצרת רגל בפני עצמו, ואין דין כלל, ולכן אין אומרים י"ג מידות ("שלמי תודה" עמ' תקק"א).

"משיב הרוח"

במוסף של שמיני עצרת מתחילים לומר "משיב הרוח ומוריד הגשם" (שו"ע סי' קי"ד א'), אם אמר "משיב הרוח" וכו' לפני כן כגון בימי סוכות מחזירין אותו (שו"ע שם סעיף ד'), ואם טעה ואמר "משיב הרוח ומוריד הגשם" במעריב של שמיני עצרת או בשחרית אינו חוזר (מש"ב שם ס"ק ב').